

Behandel anderen zoals je door hen behandeld wilt worden Vrede in eigen samenleving

Werken aan vrede in eigen samenleving is werken aan mogelijkheden voor iedereen. Het idee van menselijke waardigheid voor allen staat centraal. Menselijke waardigheid en veiligheid is voor iedereen gelijk en zal inclusief zijn. Het ervaren van een zinvol leven is voor ieder mens van groot belang. Mensen zullen daarvoor over voldoende kansen moeten beschikken, ook om te handelen.

Deze reflectie is gebaseerd op de idee dat onze eigen samenleving veel binnenland kent maar ook veel buitenland, want ze is klein, divers op het vlak van bevolking, religie, taal en cultuur én staat met open vensters naar de wijde wereld. De eigen samenleving is betrokken op onrecht zowel in eigen omgeving als op wereldvlak. Zo komen buitenlandse spanningen zoals (gewapende) conflicten tussen bevolkingsgroepen met migratie als gevolg overgewaaid naar onze contreien.

Er zijn zoveel zaken die ons beroeren en die invulling kunnen geven aan concrete initiatieven om democratie en vrede in eigen samenleving dichterbij te brengen. Om zinvol te kunnen werken aan vrede in eigen samenleving zullen we zoeken naar de diepte en de breedte - wat ons in beweging zet - om alzo vanuit een doorleefde vredesspiritualiteit verschil te maken in maatschappij en internationale gemeenschap.

Van onrecht ervaren naar verontwaardiging

Werken aan vrede in eigen samenleving begint met het (zelf) ervaren of waarnemen van onrechtvaardigheid, oneerlijkheid en immoraliteit. Dat

gaat gepaard met een flinke portie verontwaardiging. Deze menselijke reactie kan uitmonden in passiviteit of activiteit en dan in ofwel geweldloze actie en verzet of in (gewapend) geweld (zoals de nieuwe IRA¹).

Radicalisering kan zowel gewelddadig als geweldloos zijn. Radicaal denken kan leiden tot radicaal gedrag. Mensen kunnen radicaliseren en radicaliteit kan in verschillende richtingen gaan, van o.m. de Occupy-beweging tot Al-Qaeda of Islamitische Staat (IS). In het verleden, de jaren 1980 bijvoorbeeld, hadden wij in West-Europa zowel extreemrechtse als extreemlinkse radicale groepen die geweld niet schuwden. Rechts en links extremisme is er nog steeds en godsdienstfanatisme is meer zichtbaar geworden.

Een belangrijke taak is het systematisch analyseren van waarom mensen in de ene of andere richting radicaliseren. Wat is er aan de hand? Hoe denken zij? Hoe gedragen zij zich en zien we daar een evolutie in? De samenleving zal trachten extreem radicaal gedrag preventief op te vangen.

Het opvangen van gevoelens is belangrijk want meestal een signaal dat er iets niet goed gaat. Ze wijzen op mogelijke problemen in de omgeving die aandacht behoeven. Deze signaalfunctie van gevoelens speelt een belangrijke rol bij menselijk gedrag.

Politieke radicaliteit ontstaat vaak wanneer er sprake is van isolatie en bedreiging, met als resultaat een sterk gevoel van saamhorigheid onder de groepsleden, maar tevens de ervaring van uitsluiting door de bredere omgeving. Anderen hebben te kampen met een onklare identiteit, gevoelens van uitsluiting, vernedering en directe ervaring met discriminatie, racisme en uitsluiting.

Werken aan sociale verandering

¹ https://nl.wikipedia.org/wiki/Provisional_Irish_Republican_Army

Onze samenleving is niet perfect en vraagt om een geduldige en consistente aanpak in de omzet naar sociale verandering. Verandering begint van onderuit. Wanneer mensen zich onrechtvaardig behandeld voelen en onrecht ervaren in de samenleving kan dit een belangrijke voedingsbodem vormen van sociale onrust en leiden tot een sterke behoefte aan maatschappelijke verandering.

Onze individuele of gemeenschappelijke verontwaardiging zullen we omzetten in verantwoordelijkheid en actie. Vreedzame acties zullen maatschappelijke vraagstukken, onrecht en conflicten omzetten in sociale verandering en het gemeenschappelijk goede bevorderen. De meeste mensen zijn sociale wezens die eerlijkheid en rechtvaardigheid belangrijk vinden en in wezen het goede willen doen.

Facetten van sociale onvolkomenheden

De maatschappelijke uitdagingen in eigen samenleving en ingebed op wereldvlak centreren zich o.m. rond armoede; tewerkstelling; migratie en asielzoekers; het gebruik van sociale media en internet; en de opwarming van de aarde of het klimaatprobleem. Genderongelijkheid is een ander probleem: vrouwen worden in vele opzichten ongelijk behandeld. Dit is een enorm rechtvaardigheidsprobleem dat tevens een ontwikkelingsprobleem is, omdat de productiviteit van vele bevolkingsgroepen ernstig wordt belemmerd doordat vrouwen kansen en mogelijkheden worden onthouden. Voldoende aanbod en kansen voor onderwijs voor ieder kind en jongere en ook de vergrijzing (steeds meer mensen bereiken een hogere leeftijd) in de westerse samenleving zijn voorbeelden van zorgen die aandacht verdienen. De zorg is immers het hart van de samenleving!

Kwaliteit van leven

Ons basisprincipe is dat alle mensen met gelijk respect en evenwaardig moeten behandeld worden. Het gaat om een fatsoenlijke kwaliteit van leven. De overheid moet alle mensen respectvol behandelen en weigeren

hen te vernederen. Sommige mensen hebben soms meer hulp nodig en die moeten ze ook kunnen krijgen. De middelen die een overheid ter beschikking heeft zullen zoveel als mogelijk gelijk verdeeld worden over al haar burgers, met aandacht voor de zwaksten eerst. We moeten mensen serieus nemen. Over het algemeen wensen mensen deel te nemen aan een samenleving.

Rechtvaardige verdeling van goederen en middelen is een basisgegeven voor een vreedzaam samenleven. Mensenrechten als een moreel kompas zijn een bondgenoot van de zwakken tegen de sterken. Respect voor mensenrechten is een basisingrediënt voor vrede en een geweldvrije omgang met conflicten.

De werkelijke rijkdom van een natie is gelegen in haar bevolking en haar kwaliteit van leven. Menselijke ontwikkeling moet erop gericht zijn om een omgeving te creëren die de mensen in staat stelt om te genieten van een lang, gezond en creatief leven. Ontwikkeling is een dynamisch begrip en betekent hier dat dingen beter kunnen worden. Het verminderen en wegwerken van ongelijkheden is een simpele algemene regel.

Diversiteit is een rijkdom

Onze wereld heeft behoefte aan meer kritisch denken en meer respectvolle discussies. Kritisch denken door middel van dialoog met anderen. Ook publieke debatten zullen respect tonen voor ieders gelijke menselijke waardigheid. Diversiteit is een rijkdom. Eenvormigheid is eerder saai!

De Gulden Regel uit de filosofie luidt als volgt: behandel de anderen zoals je door hen wilt behandeld worden.² Deze leefregel gaat ook terug naar het gebod van de naastenliefde uit het Bijbelse boek Leviticus 19:18. Mensen willen behandeld worden als volwaardige leden van een samenleving en het gevoel krijgen dat hun mening ertoe doet. Hierbij gaat

² [https://nl.wikipedia.org/wiki/Gulden_regel_\(leefregel\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Gulden_regel_(leefregel))

het uiteraard niet alleen om rechten maar ook om de verantwoordelijkheid die ieder mens heeft ten aanzien van de mensheid.

Vrijheid van meningsuiting is een grondrecht, maar er kleven ook belangrijke beperkingen aan. Sommige vrijheden stellen grenzen aan andere. Zo is het verboden om op te roepen tot gewelddadig extremisme of om terrorisme te verheerlijken.

Veel is te doen om de identiteit van de burger. Iemands loyaliteit moet in de eerste plaats op de mensheid in zijn geheel liggen en pas nadien op zijn land, regio, religie of gezin. Een Fransman is vaak eerst Fransman en dan pas mens! Een christelijke Palestijn is eerst mens en dan Palestijn. We zijn vooreerst allemaal mensen.

Loyaliteit of identiteit tonen kan dan in tweede rangorde op het vlak van etniciteit, religie, gender, enz. Naties kunnen groot en divers zijn. Zo heeft India bijvoorbeeld wel 320 verschillende talen en 1,2 miljard inwoners. Vlaanderen heeft enkel zijn vele dialecten en de meeste grootsteden kennen tientallen verschillende nationaliteiten en een mengelmoes aan christelijke denominaties en andere godsdiensten.

Religie en samenleving

Een geloofsovertuiging op zich leidt niet per se tot radicalisering. Geloven in een rechtvaardige wereld verleent betekenis aan je wereld en is richtinggevend.

Het samenvallen van staat en godsdienst of kerk en staat is een kwalijke zaak, zeker wanneer dit in de grondwet of constitutie is ingeschreven. Geen doctrine van een staatsreligie! Geen ideologie van het geloof! Wel een doctrine van godsdienstvrijheid als een essentiële bescherming van de menselijke mogelijkheden en gelijkheid in het religieuze domein.

De vrije beoefening van religie is een basisgegeven. Het is ongezond spannend wanneer een religieuze meerderheid een dominantie uitoefent op religieuze minderheden. Ook hier geldt de regel dat alle burgers ongeacht hun religie of levensbeschouwing gerespecteerd zullen worden. Minderheden vragen gelijke behandeling. Een democratie zal zowel de rechten van de meerderheid als die van minderheden beschermen. De overheid moet daarbij werken vanuit het oogpunt van behoorlijk bestuur.

Elke religie en elk kerkgenootschap zal haar verantwoordelijkheden opnemen voor het welzijn van de samenleving maar zal dat steeds doen vanuit een kritische reflectie én distantie. Eén religie kan haar regels en wetten niet opleggen aan een bevolkingsgroep, net zoals elke levensbeschouwing dat niet zou (mogen) kunnen.

Een godsdienst kan een meerwaarde betekenen voor de groei en ontwikkeling van een bevolking en haar overheden. Religie - het Latijnse *relegare* of *herverbinden* - kan bezieling geven aan het openbare leven en moreel en sociaal gedrag bevorderen. Het verzoeningswerk sluit hierbij aan en betekent het herstellen van relaties - *reconciliare* of het opnieuw tot stand brengen.

Als betekenisverlenend kader en moreel kompas vervullen religies uiteenlopende fundamentele behoeften zoals de behoefte aan zingeving, sociale identificatie, verbinding, zekerheid en stabiliteit. Het is waar dat sommigen religie gebruiken of misbruiken om er een gewelddadige interpretatie aan te geven en geweld te promoten. Godsdienst kan en mag niet gebruikt worden voor goedkeuring en gebruik van geweld.

Vanuit een religieuze eigenheid kan worden samengewerkt aan een pluralistische samenleving. Vrijheid van meningsuiting, vrijheid van vereniging en vergadering, gewetensvrijheid, toegang tot de politiek enz. zijn stuk voor stuk cruciale elementen van een samenleving die het culturele en religieuze pluralisme beschermt.

Humanitaire tussenkomsten

Het kan zich voordoen dat er een inbreuk gepleegd wordt op de eigen samenleving binnen of door een democratische staat. Ook democratieën zijn niet perfect. Soms is ingrijpen een overweging, zeker bij falende staten. Militaire en economische sancties zijn dan uitsluitend gerechtvaardigd onder bepaalde zeer ernstige omstandigheden die te maken hebben met traditioneel erkende misdaden tegen de menselijkheid, zoals genocide.

Zelfs als zich dergelijke misdrijven voordoen, is het vaak een strategische vergissing om te interveniëren, in het bijzonder als het betreffende land voldoende democratisch is en ertoe kan worden overgehaald om zijn schanddaden alsnog af te keuren. Maar zolang er een behoorlijke kans bestaat dat de democratie zelf deze kwestie kan oplossen zou het volkomen misplaatst zijn om met geweld te interveniëren.

De context is anders bij dictatoriale of autoritaire regimes en waar dat mechanisme om zelf de grove misdaden te herstellen - door o.m. passende straftribunalen - afwezig is. Het recht op bescherming als je in je eigen land of eigen samenleving niet veilig bent, geldt voor ieder mens op deze wereld. Willekeurig geweld tegen burgers zullen wij afkeuren. Er is de plicht om de veiligheid van alle burgers te vrijwaren. Bescherming van de burgers is de taak van de overheid. Een veilige samenleving is ook een vrije samenleving.

Emoties domineren mens én beleid

Emoties domineren het al of minder vreedzaam samenleven van burgers. Het gaat om compassie als empathische bekommernis, respect en solidariteit. Compassie mag je niet passief of egoïstisch invullen. Compassie is maar echt als het actief is en gericht is op de ander. Onderliggend is het echter belangrijk om emoties trachten te begrijpen en te plaatsen. Emoties kunnen beleid ondersteunen dat gericht is op

vreedzaam samenleven en op het idee van menselijke waardigheid of gelijkheid.

Conclusie: optie voor geweldloosheid

Democratische regels zorgen ervoor dat belangenconflicten gewelddoos opgelost kunnen worden. De overheid zal burgers toestaan om in overeenstemming met hun geweten te handelen, mits ze zich daarbij houden aan democratische principes en de norm van geweldloosheid. Burgerlijke ongehoorzaamheid is dan acceptabel wanneer zij openlijk, gewetensvol en zonder gebruik van geweld plaatsvindt.

Actieve geweldloosheid of geweldvrij spreken en handelen is als een levenshouding en een wijze van omgaan met andere mensen. We zullen werken aan een warme samenleving waar respect is voor iedereen ongeacht geloof of afkomst, een samenleving zonder vooroordelen, discriminatie en onderdrukking. We zullen samenwerken met andere godsdiensten en levensbeschouwingen én werken aan vertrouwen met de ander.

Brussel, 21 mei 2019

Paul Lansu
Senior Policy Advisor
Pax Christi International